DAILY ASSAM

বৰগীত

(জয় জয় যাদৱ জলনিধিজা...)

শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ

পাঠটো নিৰ্বাচন কৰাৰ উদ্দেশ্য ঃ

সংগীত হ'ল এক বলিষ্ঠ গণমাধ্যম। সেইবাবে শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে শ্ৰীকৃষ্ণৰ মহিমাযুক্ত, বেদ-উপনিষদৰ মৰ্মাৰ্থপূৰ্ণ কিছুমান ভক্তিতত্ত্বমূলক গীত ব্ৰজাৱলী ভাষাত ৰচনা কৰিছিল। এই গীতবোৰ নিৰ্দিষ্ট ৰাগত বন্ধা। শংকৰদেৱৰ প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদেৱেও গুৰুজনাৰ আজ্ঞা শিৰোধাৰ্য কৰি এনে গীত কিছুমান ৰচনা কৰিছিল। গুৰু দুজনাৰ দ্বাৰা ৰচিত এই গীতসমূহক পাছলৈ 'বৰগীত' নামেৰে অভিহিত কৰা হয়।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি থকা সময়তে বদৰিকাশ্ৰমত 'মন মেৰি ৰাম চৰণহি লাগু'— শীৰ্ষক এটি বৰগীত ৰচনা কৰে। চৰিত পুথিত উল্লেখ থকা মতে সেইটোৱেই তেওঁৰ প্ৰথম বৰগীত। বিষয়বস্তুৰ মহত্ত্ব, সুৰৰ গাম্ভীৰ্য আৰু ভক্তিভাবৰ আকুল প্ৰকাশেৰে বৰগীতসমূহ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ। এনে মহত্ত্বপূৰ্ণ অসমীয়া সংগীতৰ বিষয়ে এটি আভাস যাতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে পাব পাৰে, সেই উদ্দেশ্যে এই পাঠটো নিৰ্বাচন কৰা হৈছে। বৰগীতটো হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰুৱা সম্পাদিত 'বৰগীত' নামৰ গ্ৰন্থখনৰ পৰা লোৱা হৈছে।

কবি পৰিচিতি ঃ

শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ (১৪৪৯-১৫৬৮) অসমৰ এগৰাকী যুগস্ৰষ্টা পুৰুষ। অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন জাতি জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক একত্ৰিত কৰি এখন সমভাবাপন্ন অসমীয়া সমাজ গঠনৰ বাবে তেওঁ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। তাকে কৰিবলৈ যাওঁতে তেওঁ দুটা মাধ্যম গ্ৰহণ কৰিছিল। এটা হ'ল ধৰ্ম, আনটো সাহিত্য।

তেওঁ অসমত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰি সমাজৰপৰা অস্পৃশ্যতা দূৰ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছিল। ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অনুষংগ হিচাপে তেওঁ সুললিত ভাষাৰে সকলো লোকৰে বোধগম্য হোৱাকৈ পদপুথি, গীত, নাট, কাব্য আদি ৰচনা কৰিছিল। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত সাহিত্যৰাজি হ'ল ঃ

কাব্য ঃ হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান, ৰুক্মিণী হৰণ কাব্য, বলি-ছলন, অমৃত-মন্থন, অজামিল উপাখ্যান আৰু কুৰুক্ষেত্ৰ।

নাট ঃ পত্নীপ্ৰসাদ, কালিয় দমন, কেলিগোপাল, ৰুক্মিণী হৰণ, পাৰিজাত হৰণ আৰু ৰাম-বিজয়।

গীত ঃ বৰগীত, ভটিমা, টোটয় আৰু চপয়।

নাম-প্ৰসংগ ঃ কীৰ্ত্তন ঘোষা আৰু গুণমালা।

ভক্তিতত্ত্ব প্ৰকাশক সংগ্ৰহ ঃ ভক্তি প্ৰদীপ, ভক্তি ৰত্নাকৰ (সংস্কৃত), নিমি নৱসিদ্ধ সংবাদ আৰু অনাদিপাতন।

অনুবাদমূলক ঃ ভাগৱত, উত্তৰাকাণ্ড ৰামায়ণ।

'কীৰ্ত্তন ঘোষা' মহাপুৰুষজনাৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ উজ্জ্বল নিদৰ্শন। তেওঁৰ সাহিত্যৰাজি অসমীয়া সাহিত্যৰ ভেটিস্বৰূপ। অসমীয়া সাহিত্যত অংকীয়া নাট আৰু বৰগীত প্ৰৱৰ্তন প্ৰথমে তেৱেঁই কৰে। অসমীয়া সমাজ আৰু সাহিত্যক যাউতিযুগীয়া সম্পদেৰে সমৃদ্ধ কৰি ১১৯ বছৰ বয়সত তেওঁ ইহলীলা সম্বৰণ কৰে।

মূল পাঠ ঃ

ৰাগ ঃ আশোৱাৰী

ধ্রুং— জয় জয় যাদৱ জলনিধিজা ধৱ ধাতা,
শ্ৰুতমাত্ৰাখিলত্ৰাতা স্মৰণে কৰয় সিদ্ধি।
দীন দয়ানিধি ভকত মুকুতি পদদাতা।।

পদ— জগজনজীৱন অজন জনাৰ্দন দনুজদমন দুখহাৰী।
মহদানন্দ কন্দ পৰমানন্দ নন্দনন্দন বনচাৰী।।

বিবিধ বিহাৰ বিশাৰদ শাৰদ ইন্দুনিন্দি পৰকাশী।
শেষ শয়ন শিৱ কেশী বিনাশন পীতবসন অবিনাশী।।

জগতবন্ধুবিধু মাধৱ মধুৰিপু মধুৰ মূৰুতি মুৰনাশী।
কেশৱ চৰণ সৰোৰুহ কিংকৰ শংকৰ অভিলাষী।।

কঠিন শব্দৰ অৰ্থ ঃ

জলনিধি — সাগৰ (জল—পানী, নিধি—আকৰ, ভাণ্ডাৰ; পানীৰ ভাণ্ডাৰ, এতেকে সাগৰ।)

জলনিধিজা— লক্ষ্মী (জলনিধি অৰ্থাৎ সাগৰত জন্ম যাৰ সিয়েই জলনিধিজা। দেৱাসুৰে লগ লাগি সাগৰ মন্থন কৰোঁতে লক্ষ্মীৰ উৎপত্তি হৈছিল। সেইবাবে লক্ষ্মী সাগৰৰ কন্যা।)

ধৱ — পতি, স্বামী (জলনিধিজা ধৱ মানে লক্ষ্মীৰ পতি অৰ্থাৎ শ্ৰীকৃষ্ণ)।

ধাতা — নাৰায়ণ।

শ্ৰুত — শুনা, শ্ৰৱণ কৰা; (অন্য অৰ্থত শ্ৰুত মানে বেদসমূহ)।

শ্ৰুতমাত্ৰ— শুনা বা শ্ৰৱণ কৰা মাত্ৰকে (অন্য অৰ্থত বেদ পৰ্যন্ত)।

অখিল — পৃথিৱী।

ত্ৰাতা — উদ্ধাৰ কৰোঁতা।

শ্ৰুতমাত্ৰাখিলত্ৰাতা — শুনা বা শ্ৰৱণ কৰা মাত্ৰকে পৃথিৱীৰ সকলোকে উদ্ধাৰ কৰোঁতা। আন অৰ্থত বেদক উদ্ধাৰ কৰোঁতা।

সিদ্ধি — কামনা পূৰ্ণ হোৱা।

মুকুতি — মুক্তি; বৈষ্ণৱ আদৰ্শত ভক্তৰ পৰম কাম্য হ'ল মুক্তি।

জগজনজীৱন — জগতৰ সকলোৰে জীৱন স্বৰূপ।

অজন — যাৰ জন্ম নাই; নিত্য সনাতন, চিৰন্তন।

জনাৰ্দন — যি মায়াৰ অতীত অৰ্থাৎ মায়াই যাক বশ কৰিব নোৱাৰে; শ্ৰীকৃষ্ণ।

দনুজ — ৰাক্ষস, দক্ষ ৰজাৰ কন্যা দনুক কাশ্যপ ঋষিয়ে বিয়া কৰাইছিল। দনুৰপৰা জন্ম হোৱা সন্তানক দনুজ বুলি কোৱা হয়।

মহদানন্দ — মহৎ + আনন্দ; পৰম আনন্দ।

কন্দ— মূল।

মহদানন্দকন্দ — মহৎ বা পৰম আনন্দৰ যি মূল কাৰণ, অৰ্থাৎ ভগৱান বিষ্ণু।

নন্দ নন্দন — নন্দৰ পুত্ৰ; শ্ৰীকৃষ্ণ।

বিবিধ বিহাৰ — নানাবিধ ক্ৰীড়া।

বিশাৰদ — নিপুণ।

শাৰদ — শৰৎ কালৰ।

ইন্দুনিন্দি — ইন্দু মানে চন্দ্ৰ; নিন্দি — নিন্দা কৰা, হীন অৰ্থাৎ য'ত চন্দ্ৰৰ সৌন্দৰ্যও কম দেখি।

শাৰদ ইন্দু নিন্দি — শৰত কালৰ চন্দ্ৰতকৈও অধিক সুন্দৰ।

পৰকাশী— প্ৰকাশিত হোৱা।

শেষ শয়ন — অনন্ত নাগৰ ফণাত শয়ন কৰোঁতা; শ্ৰীকৃষ্ণ।

শিৱ — মহাদেৱ, ইয়াত মংগলময় অৰ্থত ব্যৱহাৰ হৈছে।

কেশী বিনাশন — কেশী নামৰ ঘোঁৰাৰ আকৃতিৰ এটি অসুৰক শ্ৰীকৃষ্ণই বধ কৰিছিল বাবে শ্ৰীকৃষ্ণক কেশী বিনাশন বুলি কোৱা হয়।

জগতবন্ধুবিধু — জগত বন্ধু ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণ 'বিধু' অৰ্থাৎ চন্দ্ৰটোৰ দৰে। চন্দ্ৰই যেনেদৰে জগতৰ অন্ধকাৰ হৰণ কৰে তেনেদৰে ভগৱানে জগতৰ পাপ হৰণ কৰে।

মধুৰিপু — মধু নামৰ অসুৰৰ যিজন ৰিপু বা শত্ৰু তেৱেঁই মধুৰিপু; অৰ্থাৎ শ্ৰীকৃষ্ণ।

মুৰনাশী —মুৰ নামৰ অসুৰক নাশ কৰোঁতা; অৰ্থাৎ শ্ৰীকৃষ্ণ।

সৰোৰুহ — পদুম ফুল।

আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) অতি চমু প্ৰশ্ন (প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ মূল্যাংক— ১)

১। শংকৰদেৱৰ প্ৰথম বৰগীত কোনটো?

২। শংকৰদেৱে সংস্কৃত ভাষাত ৰচনা কৰা পুথিখনৰ নাম কি?

৩। শংকৰদেৱে কেইখন নাট ৰচনা কৰিছিল?

৪। বৰগীতবোৰ কি ভাষাত ৰচিত?

৫। শংকৰদেৱৰ বৰগীতৰ প্ৰধান বক্তব্য কি?

(খ) চমু প্ৰশ্ন (প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ মূল্যাংক— ২ অথবা ৩)

১। 'শ্ৰুতমাত্ৰাখিলত্ৰাতা' শব্দটোৰ অৰ্থ কি? ইয়াৰদ্বাৰা কাৰ কথা কোৱা হৈছে?

২। বৰগীতটিত উল্লেখ থকা দুজন অসুৰৰ নাম লিখা।

৩। বৰগীতটিত ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণক কিয় 'মহদানন্দ কন্দ' বুলি কোৱা হৈছে?

৪। শ্ৰীকৃষ্ণই কোন অৱতাৰত কেনেদৰে বেদসমূহ উদ্ধাৰ কৰিছিল?

৫। বৰগীতটিত শ্ৰৱণ আৰু স্মৰণৰ মহিমা কবিয়ে কেনেদৰে প্ৰকাশ কৰিছে?

(গ) দীঘল প্ৰশ্ন (প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ মূল্যাংক— ৪ অথবা ৫)

১। শংকৰদেৱৰ 'জয় জয় যাদৱ জলনিধিজা' বৰগীতটিৰ মূলভাৱ লিখা।

২। বৰগীতটিৰ মাজেৰে ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ পৰম মংগলময় ৰূপ কিদৰে প্ৰকাশ পাইছে বুজাই লিখা।

৩। বৰগীতটিৰ শ্ৰীকৃষ্ণৰ অপৰূপ শাৰীৰিক অৱয়বৰ বৰ্ণনা কিদৰে কৰিছে বুজাই লিখা।

৪। বৰগীতটিৰ ভাৱ-ভাষাৰ সৌন্দৰ্য সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা।

৫। প্ৰসংগ-সংগতি দৰ্শাই ব্যাখ্যা কৰা ঃ

(ক) জগজনজীৱন অজন জনাৰ্দন দনুজদমন দুখহাৰী।
মহদানন্দ কন্দ পৰমানন্দ নন্দনন্দন বনচাৰী।।

পাঠবোধ ঃ

ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ জয় জয় ধ্বনিৰে বৰগীতটি আৰম্ভ হৈছে। বৰগীতটিৰ মাজেৰে ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ নামৰ মহিমা, পৰম মংগলময় ৰূপ আৰু ভক্তিৰ গম্ভীৰ ধাৰা প্ৰকাশিত হৈছে। সাগৰকন্যা লক্ষ্মীৰ পতি ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ নামৰ মহিমা অপাৰ। তেওঁৰ নাম শ্ৰৱণ কৰা মাত্ৰকে

জগতৰ সকলো বস্তুৱেই পৱিত্ৰ হয়, উদ্ধাৰ হয়। এইজন ভগৱানেই প্ৰলয় জলত বেদসমূহক উদ্ধাৰ কৰিছিল। শংকৰদেৱে 'কীৰ্ত্তন ঘোষা'ৰ চতুৰ্বিংশতি অৱতাৰ বৰ্ণনাত লিখিছে ঃ

"মৎস্যৰূপে অৱতাৰ ভৈলা প্ৰথমত।
উদ্ধাৰিলা চাৰিবেদ প্ৰলয় জলত।।

বেদসমূহে কৃষ্ণক স্তুতি কৰা কথাৰে 'বেদস্তুতি' বুলি অধ্যায় এটাও কীৰ্ত্তনত সংযোজিত হৈছে। বেদত্ৰাতা বা শ্ৰুতত্ৰাতা শ্ৰীকৃষ্ণৰ নাম কোনোবাই যদি স্মৰণ কৰে, তেন্তে তেওঁৰ কামনা সিদ্ধি হয়। দীন বা অভাগাৰ প্ৰতি তেওঁৰ কৰুণা অপাৰ। ভক্তৰ একান্ত কাম্য মুক্তিপদ তেওঁ ভক্তসকলক দান কৰে।

এই জগতৰ জীৱনস্বৰূপ শ্ৰীকৃষ্ণ চিৰন্তন, সত্য আৰু সনাতন। মংগলময় শিৱৰূপে তেৱেঁই বিৰাজমান। সেইবাবে কোৱা হয় সত্যম, শিৱম, সুন্দৰম। তেওঁ ৰাক্ষসসকলক বিনাশ কৰি পৃথিৱীত শান্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। কেশী, মধু, মুৰ আদি অসুৰক বধি জগতৰ আন্ধাৰ হৰণ কৰিছিল বাবেই 'জগতবন্ধুবিধু' বুলি কোৱা হয়। তেওঁৰ অনুপম শাৰীৰিক ৰূপৰ বৰ্ণনাও কবিয়ে কৰিছে। পীতবসন পৰিধান কৰা শ্ৰীকৃষ্ণৰ শাৰীৰিক সৌন্দৰ্যই শৰৎকালৰ জোনৰ সৌন্দৰ্যকো চেৰ পেলায়। এনে 'মধুৰ মূৰুতি'ধাৰী ভগৱানৰ চৰণ-কমললৈ কবিয়ে সেৱা জনাইছে।

কবিতা বা গীতৰ লগত নিবিড়ভাৱে জড়িত হৈ থকা এটি বিষয় হৈছে কাব্যিক সৌন্দৰ্য। ভাব, ভাষা, ছন্দ, অলংকাৰ ব্যঞ্জনা আদিৰ মাজেৰে কাব্যিক সৌন্দৰ্য প্ৰকাশিত হয়। বৰগীতটিত 'জগতজনজীৱন অজন জনাৰ্দন দনুজ দমন দুখহাৰী' শাৰীটোত 'জ' আৰু 'দ' ব্যঞ্জন বৰ্ণ দুটা বাৰে বাৰে ব্যৱহাৰ কৰি কবিয়ে ধ্বনিমাধুৰ্যৰ সৃষ্টি কৰিছে। একেদৰে শৰতৰ জোনৰ লগত তুলনা কৰি শ্ৰীকৃষ্ণৰ সৌন্দৰ্য-মাধুৰী অধিক সুন্দৰ ৰূপত তুলি ধৰিছে। সাহিত্য-সৌন্দৰ্য বিচাৰত ই এটি উৎকৃষ্ট সৃষ্টি।

ওপৰঞ্চি তথ্য ঃ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে ‘মন মেৰি ৰাম চৰণহি লাগু’ বৰগীতটি ৰচনা কৰাৰ পাছত বিভিন্ন উপলক্ষত ভালেমান বৰগীত ৰচনা কৰিছিল। এইবোৰ এখন পুথিত লগ লগাই থৈছিল। কমলা গায়ন নামৰ এজন ভকতে গীতবোৰ আওৰাবলৈ নিছিল। পাছত জুইত পুৰি সেইবোৰ নষ্ট হয়। ভকতৰ মুখত প্ৰায় ডেৰকুৰিমান গীতহে ৰ’ল। শংকৰদেৱে এই ঘটনাটোত বৰ বেজাৰ পালে। সেইবাবে তেওঁ আৰু বৰগীত ৰচনা নকৰিলে। তেওঁ প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদেৱকহে কিছু বৰগীত ৰচিবলৈ ক’লে। সেইবাবে মাধৱদেৱতকৈ শংকৰদেৱৰ বৰগীতৰ সংখ্যা কম। মানৱ জীৱন অতি দুৰ্লভ অথচ ক্ষণস্থায়ী। সংসাৰ অনিত্য। হৰিভক্তিয়েহে জীৱক উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে। এয়েই শংকৰদেৱৰ বৰগীতৰ প্ৰধান বক্তব্য।

শিক্ষকৰ প্ৰতি ঃ

‘জয় জয় যাদৱ জলনিধিজা...’ বৰগীতটিত শ্ৰীকৃষ্ণৰ মহিমা প্ৰকাশক বহু কাহিনী জড়িত হৈ আছে। এই কাহিনীবোৰ ক’লে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে বৰগীতটিৰ বক্তব্য বিষয় সুন্দৰভাৱে অনুধাৱন কৰিব পাৰিব।